

ARCHEOLOGISCH MUSEUM HAARLEM
WWW.HAARLEMSE-HUISJES.NL

Vormgeving en tekst verzorgd door Erfgoed Haarlem

HAARLEMS GEHEIM

KINDERSPEURTOCHT

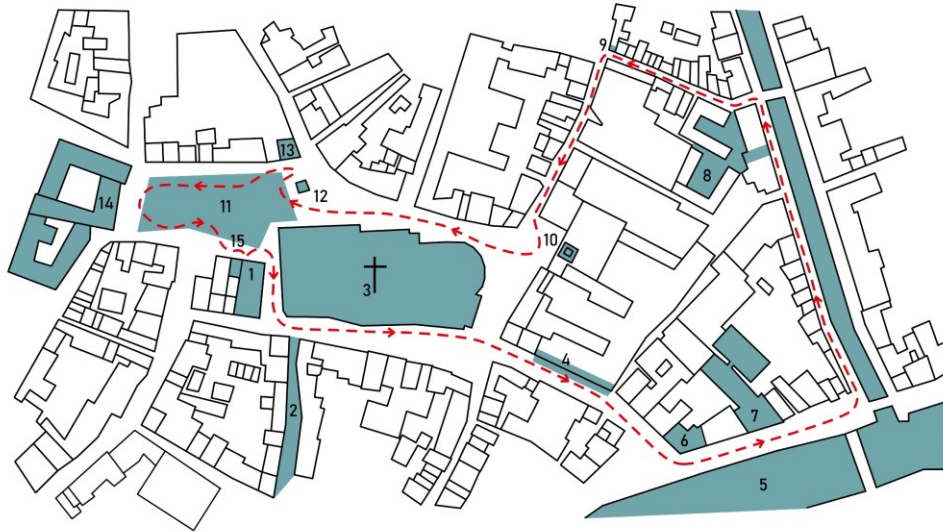
Ontafel het mysterie en wordt een echte Haarlemmer!

ARCHEO
LOGISCH
MUSEUM
HAARLEM

Open
MONUMENTENDAG
E

De route

Het geheime woord

De:

— — — — — — — — — — — — — — — —
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

is het oudste stadsbos van Nederland.

1	De Vleeshal	9	Korte Begijnenstraat 1
2	De Warmoesstraat	10	Het Klokhuis
3	De Sint Bavokerk	11	De Grote Markt
4	De Damstraat	12	Laurens Janszoon Coster
5	Het Spaarne	13	De Hoofdwacht
6	De Waag	14	Het Stadhuis
7	Het Teylers Museum	15	Het Zandvoorter Veerhuisje
8	Hofje aan de Bakenessergracht		

Rechts van de Vleeshal zien we een huisje dat een beetje wegvult tussen de grote gebouwen. Dit is het Zandvoorter Veerhuisje. Vissers gingen 's nachts de Noordzee op om te vissen. Vervolgens brachten hun vrouwen en kinderen de vis 's ochtends helemaal van Zandvoort naar Haarlem. Dat was een flink eind lopen en soms nog gevaarlijk ook vanwege dieven. De vis werd verkocht op de Grote Markt, wat overbleef werd naar het veerhuisje gebracht. Daar leverde de laatste restjes toch nog wat geld op. Tegenwoordig is het gebouw onderdeel van het Frans Hals museum.

Kijk naar het bord op de gevel waar 'Frans Hals museum' op staat. Welke twee kleuren zie je? Omcirkel de juiste combinatie en verzamel de letter.

Zwart en wit – j

Roze en groen – r

Paars en geel – q

Plaats de letter op nummer 10 van het geheime woord.

Haarlem

Haarlem, afgeleid van Haralem, begon als een klein dorpje op een strandwal. Een strandwal is een soort hoge oude duin waar mensen hoog en droog op gingen wonen. In 1245 werd Haarlem officieel een stad toen het stadsrechten kreeg. De stad breidde zich flink uit en had in 1422 zo'n duizend inwoners, wat best veel was in die tijd. Tegenwoordig is Haarlem de hoofdstad van de provincie Noord-Holland en kan je in de oude gebouwen nog de rijke geschiedenis terugvinden.

Met deze speurtocht kom jij wat meer te weten over Haarlem en leer je wat een bezig stadje het vroeger was en nu nog is!

Verklaring icoontjes

Dit icoontje geeft aan dat je ergens naar toe moet lopen.

Dit icoontje geeft aan dat dat er wat informatie komt over een gebouw, straat of plein.

Dit icoontje geeft aan dat er een vraag komt die je kan beantwoorden als je goed om je heen kijkt.

Ontdekt het geheime woord

Door de speurtocht heen zijn er ook vragen te beantwoorden. Beantwoord de vragen en verzamel de juiste letters. Plaats deze, op de laatste bladzijde, op hun correcte plek en ontraadsel het geheime woord.

Start!

We beginnen voor het Archeologisch Museum Haarlem. Kijk goed naar dit gebouw dat de Vleeshal wordt genoemd.

In deze hal werd vroeger het vlees van de slagers verhandeld. Voordat zulke hallen bestonden werd al het vlees zo op straat verkocht. Maar hierdoor ging alles snel rotten. Men kwam op het idee de producten in een koele hal te verkopen, waar het vlees langer goed bleef. Tegelijk probeerde het stadsbestuur meer controle te krijgen op wat er allemaal verhandeld werd en of deze producten goed en vers waren. Het controleren ging makkelijker en beter als alles vanuit één plaats werden verkocht, zoals bijvoorbeeld deze vleeshal.

Op de buitenmuren is ook te zien wat de functie van het gebouw was. Kijk maar omhoog, zie je al die dierenkoppen? Hoeveel *stierenkoppen* kan jij tellen? (hint: loop om het gebouw heen) Omcirkel het juiste getal en verzamel de letter.

7 – r

4 – s

9 – b

Plaats de letter op nummer 4 van het geheime woord.

Loop de Lepelstraat in (tussen de Vleeshal en de kerk door) en sla linksaf. Je kijkt nu de Oude Groenmarkt op.

Loop terug naar het standbeeld.

Het gebouw waar Laurens naar kijkt is het huidige stadhuis. Vroeger was dit het jachtkasteel van de graaf van Holland. Samen met andere belangrijke figuren ging hij jagen in het Hollandse bos en organiseerde hij steekspelen op het Sant, de Grote Markt. Als de graaf afwezig was mocht de stad gebruik maken van het gebouw.

Het jachtkasteel werd rond 1100 gebouwd maar brandde voor een groot gedeelte af in 1351. Het gebouw is later weer opgeknapt. De trap is nog origineel.

Recht voor het gedeelte dat het meest naar voren steekt, met de witte pilaren, stond vroeger het schavot. Daar moesten berechtte misdadigers op staan en hun straf ondergaan, zweepslagen bijvoorbeeld. In 1855 werd het schavot gesloopt, maar als je goed naar de gevel kijkt kan je nog een herinnering vinden: daar staat Vrouwe Justitia, geblinddoekt en met een weegschaal in haar hand.

Wat houdt ze in haar andere hand vast?

Gebruik de letter uit het gekleurde vakje en plaats deze op nummer 2 van het geheime woord.

Draai naar links, we zijn weer terug bij de Vleeshal.

Kijk goed naar het standbeeld van Laurens. In de sokkel aan de voorkant staat zijn naam gegraveerd in het Latijn. Hoeveel letters heeft de naam Coster in het latijn? Omcirkel het juiste getal en verzamel de letter.

8 – t

6 – x

9 – k

Plaats de letter op nummer 14 van het geheime woord.

De eerste straat rechts is de Warmoesstraat, een straatje dat al erg oud is. De naam Warmoesstraat is afgeleid van ‘warmoes’, wat soort groenten. Op de Oude Groenmarkt werden groenten verkocht. Niet raar dus dat de Warmoesstraat op de Oude Groenmarkt uitloopt. Er is nog iets bijzonders aan deze straat: kun jij de mand aan de gevel vinden?

Kijk goed naar de tekst onder de afbeelding, wat zou er in deze mand zitten?

Pak de letter uit het gekleurde vak en plaats deze op nummer 9 van het geheime woord.

Vervolg je weg langs de kerk weer en loop de Oude Groenmarkt op.

Terwijl je de Oude Groenmarkt op loopt, zie je aan je linkerhand de ‘Grote Bavokerk’ of ‘Sint Bavokerk’. Als je goed kijkt, zie je dat de toren van de kerk scheef staat! Het bouwen van een kerk kon vroeger jaren duren, alles ging in stapjes. Men bouwde eerst de kerk en pas later werd de toren er opgezet. Net toen de metselaars aan de toren begonnen zakte hij al weg. Ze hebben toen snel hun plannen veranderd en er een lichtere toren opgezet, maar scheef bleef tie.

Kijk goed naar de klok op de toren, in welk jaar was de bouw van de kerk klaar?

1730 – t

1520 – o

1940 – d

Als je wat dichterbij komt, zie je dat er boven de deur een rijmpje staat gegraveerd. Wat is het laatste woord?

Gebruik de gekleurde letter en plaats deze op nummer 11 bij het geheime woord.

Verzamel de juiste letter en zet deze op nummer 12 van het geheime woord.

Ga verder en steek het pad over (let goed op voordat je oversteeft). Je loopt nu op de Damstraat.

Kijk, terwijl je de Damstraat doorloopt naar links. Op een langwerpige licht gebouw zie je twee tekeningen gegraveerd, de eerste geeft aan dat dit de Damsteeg is. Een eindje verderop kan je de tweede tekening vinden.

Wat staat er onder deze tekening?

Gebruik de letter uit het gekleurde vakje en plaats deze op nummer 6 van het geheime woord.

Loop verder de Damstraat af totdat je bij het water aankomt.

Dit is het Spaarne, één van Haarlems mooie grachten en al ruim 4000 jaar oud. Nederland staat bekend om zijn grachten en ook deze stad heeft er wel een paar om trots op te zijn. Als het echt koud is kun je er in de winter schaatsen en in de zomer kun je er in zwemmen. Hoewel, misschien is dat toch niet zo'n goed idee als we naar het water kijken, het ziet er niet fris uit. Toch is het water

Welk stuk fruit heeft ook een 'clockhuys'?

Pak de letter uit het gekleurde vakje en plaats deze op nummer 5 bij het geheime woord.

Neem de bocht naar rechts voor De Sint Bavo kerk langs. Je loopt nu op de Riviervismarkt. Loop verder het plein op.

Je staat nu op de Grote Markt, heel lang geleden heette dit het Sant. Vroeger was dit een verhoogde open plek met zand en nog steeds is dit het hoogste en droogste stukje van Haarlem.

Op de Grote markt zie je een groot standbeeld staan. Die is opgericht ter ere van Laurens Janszoon Coster, hij staat in Haarlem bekend als dé uitvinder van de boekdrukkunst. Voordat de boekdrukkunst was uitgevonden, werden boeken en teksten met de hand opnieuw en opnieuw gekopieerd. Dit duurde erg lang en was nog prijzig ook. Men bedacht dat ze beter van elke letter een stempel konden maken. De letters werden tot woorden gevormd, op volgorde gelegd en met inkt bedekt. Zo kon je een bladzijde in één keer heel vaak afdrucken. Dit maakte het kopiëren van boeken een stuk sneller en goedkoper.

Het verhaal gaat dat Laurens dit bedacht toen hij aan het wandelen was door het bos 'Hout van Haarlem'. Uit een stukje schors sneed hij de letter 'A' en toen deze per ongeluk in het zand viel en een afdruk naliet kwam hij op het idee.

Nu weten we dat dit verhaal verzonnen is, de echte uitvinder was de Duitser Johannes Gutenberg.

Ga verder en sla bij het bruggetje links af, je loopt nu op de Korte Begijnenstraat. Loop deze straat uit.

Waar de Korte Begijnenstraat met de Lange Begijnenstraat kruist, zie je rechts op de hoek een huis met straatnummer 1. Op de muur hangt een tegeltje. Met zulke tegeltjes versierde men in de 17^e eeuw de binnenkant van hun huis. De tegeltjes werden met de hand gemaakt en beelden verschillende dingen af: dieren, huizen, molens maar ook mensen.

Kan je zien wat deze mensen aan het doen zijn?

Ze maken

Gebruik de letter uit het gekleurde vak en plak deze op nummer 13 bij het geheime woord.

Sla linksaf en loop de Lange Begijnenstraat in.

Als je voorbij theater de Philharmonie bent gelopen zie je dat de straat breder wordt. Je loopt nu op het Klokhuisplein met links een stenen toren die boven de rest uitsteekt. Dit was vroeger het houten 'clockhuys' waarin de klokken van de Grote of Sint Bavokerk werden bewaard. Deze zware klokken hoorden eigenlijk in de toren van de Bavokerk thuis, maar het bouwwerk was niet sterk genoeg. Ze werden dus in een aparte houten toren opgeborgen. Het hoge gebouw dat je nu ziet is niet het origineel, maar lijkt wel heel erg op het bouwwerk uit 1479.

nu een stuk schoner dan in de middeleeuwen. Toen had men nog geen verstand van hygiëne en werd er van alles in het water gedumpt zoals dode dieren en rottende groenten. In hetzelfde water werd dan vervolgens weer kleding en voedsel gewassen. Er werd zelfs uit gedronken! Gelukkig hield in Haarlem het stadsbestuur het water goed in de gaten en probeerde ze de gracht schoon te houden. Maar misschien klinkt een duik in het zwembad toch iets lekkerder.

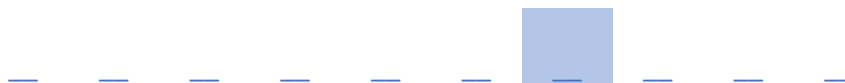
Loop naar links langs het water.

Op de hoek van de Damstraat zie je een gebouw met rode luiken, dit is De Waag. Vroeger werden goederen, zoals graan en bier, per boot binnengebracht en hier gewogen. Zo wist men hoeveel belasting de schipper moest betalen. Het gebouw staat handig aan het Spaarne, want vroeger was handel met de boot het goedkoopst, snelst en veiligst. Er hebben dus heel wat boten over het Spaarne gevaren.

Weet jij welk meetinstrument men gebruikt om dingen te wegen? Vul het hieronder in:

Pak de letter uit het gekleurde vak en zet deze op nummer 1 bij het geheime woord.

Loop verder langs de gracht.

Je loopt langs het Teylers museum, het oudste museum van Nederland. Het is opgericht na de dood van Pieter Teyler van der Hulst. Hij was een rijke handelaar geïnteresseerd in wetenschap, kunst en poëzie. Met zijn erfenis hebben ze het museum gebouwd. Binnen vind je er schilderijen en uitvindingen, ook zijn er oude fossiele en mineralen te bewonderen.

Het museum vierde in 1878 dat het een eeuw bestond. Weet jij dan in welk jaar het museum is opgericht?

1828 – s

878 – y

1778 – m

Kies het juiste jaartal en verzamel de letter, plaats deze op nummer 7 bij het geheime woord.

Loop weer verder langs de gracht.

Kijk terwijl je verder loopt naar rechts. Aan de overkant van de gracht zie je veel rijtjeshuizen staan, maar die staan allemaal een beetje scheef. Kijk maar naar het pand direct tegenover het museum, de ramen aan de linkerkant zitten lager dan de rest. Vroeger was Haarlem een moerassig gebied. Om te kunnen bouwen, werd het overtollige water uit de grond gepompt. Dit doen we vandaag de dag nog steeds om de kelders in Haarlem droog te houden. Helaas zakt daardoor de grond in en gaan de gebouwen scheef staan.

Weet jij hoe men vroeger water uit de grond pompte? (tip: het heeft wieken)

Met een

Pak de letter uit het gekleurde vakje en plaats deze op nummer 8 bij het geheime woord.

Loop verder en sla linksaf de Bakenessergracht in.

Voordat je bij het volgende bruggetje komt zie je links, tussen nummer 68 en 64 een grote groene deur. Dit is het oudste hofje van Haarlem. Een hofje is een afgesloten tuin met daaromheen allemaal kleine huisjes. Hier woonden vroeger alleenstaande ouderen. Mannen en vrouwen woonden gescheiden in aparte hofjes. Tegenwoordig hoef je niet oud te zijn om hier te wonen en mag je het hofje, tussen bepaalde tijden, ook gewoon bekijken.

Kijk naar de deur, hoe heet dit hofje?

Hofje van

Gebruik de letter uit het gekleurde vak en plaats deze op nummer 3 van het geheime woord.